

عوامل مؤثر بر گسترش فرهنگ پژوهش در آموزش ابتدایی: مطالعه‌ای با رویکرد پدیدارشناسی

الهه دریاپور^۱، فریبرز درتاج^۲، عباس عباس‌پور^۳، اسماعیل سعدی‌پور^۴ و علی دلاور^۵

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر گسترش فرهنگ پژوهش در آموزش ابتدایی در سال ۱۳۹۶ انجام شد. در این پژوهش از روش کیفی با رویکرد پدیدارشناسی استفاده شد. برای این منظور، ۲۰ نفر از اساتید و صاحب‌نظران حوزه آموزش و پرورش به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته با آنها انجام شد. داده‌ها در دوازدهمین مصاحبه به اشباع رسید؛ ولی برای تأییدبخشی نتایج، گردآوری داده‌ها تا ۲۰ مصاحبه ادامه یافت و داده‌ها با روش کلایزی مورد تحلیل قرار گرفت. سپس، نتایج حاصل از این مطالعه به اساتید شرکت‌کننده در این پژوهش ارائه و نتایج مطالعه تأیید شد. یافته‌های حاصل شده در ۹۸۰ کد اولیه، ۲۳ زیرمضمون و ۸ مضمون اصلی استخراج شد که شامل صلاحیت‌های پژوهشگری دانش‌آموزان، عوامل خانودگی، عوامل آموزشی، جو مدرسه، فرهنگ مشوق پژوهشگری، منابع مالی، عوامل سازمانی و عوامل اجتماعی- فرهنگی بود.

واژه‌های کلیدی: فرهنگ پژوهش در آموزش ابتدایی، صلاحیت پژوهشگری، عوامل آموزشی

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی

(f_dortaj@yahoo.com)

۲. نویسنده رابط: استاد گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی

۳. دانشیار گروه مدیریت آموزش عالی، دانشگاه علامه طباطبائی

۴. دانشیار گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی

۵. استاد گروه سنجش و اندازه‌گیری، دانشگاه علامه طباطبائی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۹/۰۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۰۳/۰۴

مقدمه

در جهان رقابتی امروز، بی‌شک یکی از ابزارهای مهم برای ایجاد تحول و بقای سازمانی و رسیدن به اهداف و رسالت‌های مورد نظر، آموزش و پژوهش است (سلمانزاده ممقانی، کاردان حلویایی و یاسین‌زاده، ۱۳۹۳). جامعه امروزی به افرادی نیاز دارد که دارای تفکر مستقل و خلاق هستند، می‌توانند مسائل را ببینند و آنها را خلاقانه حل کنند که جز با آموزش مهارت‌های پژوهشگری به دست نمی‌آید (سایروا و زاکیروا^۱، ۲۰۱۵؛ علامدینی و احوالب^۲، ۲۰۱۶).

در تاریخ تعلیم و تربیت نوین تأکید بر پرورش سازمان‌شناختی خلاق و جستجوگر را از طریق تدریس به شیوه کاوشگری و حل مسأله می‌توان در اندیشه‌های فلسفی ویلیام جیمز^۳ و جان دیویی^۴ ردیابی کرد. دیویی چگونه آموختن را بر آنچه آموخته می‌شود، مورد تأکید قرار می‌داد و تفکر خوب را وابسته به توانایی فرد در حل مسائل می‌دانست (آلبریت، پرتولیس و واسکونسلوس^۵، ۲۰۱۲). از نظر دیویی ذهن، فعال و جستجوگر است و نه فعل‌پذیر و گیرنده محض. در جریان کسب معرفت، مهم به کار افتادن نیروی تفکر است. حفظ معلومات و مهارت فاقد ارزش تربیتی است (فرحبخش، ستار و محمدی، ۱۳۹۵).

پژوهش بر اساس این دیدگاه است که دانش‌آموزان به جای اینکه به سادگی دستورات ارائه شده توسط معلم را دنبال کنند، با حل و فصل رویدادهای مختلف که درک و فهم فعلی آنها را به چالش می‌کشد می‌آموزند (نیومن، آبل، هابارد، مک‌دونالد، اوتالا و مورتینی^۶، ۲۰۰۴). دانش‌آموزان می‌توانند تمامی فعالیت‌های علمی خود را مثل مطالعه پدیده‌های پیچیده و ساختن فرضیه، کنترل متغیرها، جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل نتایج هدایت کنند، این فعالیت‌ها

-
1. Sabirova & Zakirova
  2. Alameddinea & Ahwalb
  3. James
  4. Dewey
  5. Albright, Pertulis & Vasconcelos
  6. Newman, Abell, Hubbard, McDonald, Otaalla & Mortini

موجب کنجکاوی طبیعی دانش‌آموزان شده و فعالیت‌های علمی و پژوهشی آن‌ها را ارتقا می‌دهد (زیون، میکالسکی و موارک^۱، ۲۰۰۵)، همچنین، دانش‌آموزان تشویق می‌شوند مهارت مدیریت تفکر انتزاعی سطح بالاتر را برای حل هر گونه مشکلی در خود توسعه دهند (پاسپیتاساری، دیکا و پرماناساری^۲، ۲۰۱۷).

فرهنگ پژوهش^۳ شامل ارزش‌ها و ایده‌های بین‌رشته‌ای و همچنین محیطی است که محققان می‌توانند خود را به عنوان افراد برخوردار از ظرفیت‌های پژوهش شکوفا سازند (نائورین و اسلام ادیب^۴، ۲۰۱۴). برای این که فرهنگ پژوهش در یک مدرسه وجود داشته باشد و حفظ گردد، تعهد پایدار برای ارزش‌گذاری به کنجکاوی و پرسشگری، احترام دوجانبه و حمایت در بین معلمان و معلمان و مدیران، تمایل به پذیرفتن ایده‌های جدید و توانایی باز بودن به روش‌ها و ایده‌های غیر قابل پیش‌بینی لازم است (لیولین^۵، ۲۰۰۵). به طور کلی هدف آموزش علوم در کشورهای در حال توسعه پیشرفت علم و تکنولوژی و همچنین، فرهنگ در بین جوانان کشور با تأکید بر توسعه افرادی است که نه تنها رقابتی، پویا، نیرومند و تاب‌آور هستند، بلکه قادر به تسلط بر دانش علمی و شایستگی تکنولوژیکی هستند (عبداله، مجید، بیس، بحری و اسیلان^۶، ۲۰۱۸).

در فنلاند، این یک اصل پذیرفته شده است که معلمان باید به دانش پژوهش‌محور و مهارت‌ها و روش‌های توسعه تدریس و یادگیری مجهز باشند. در بسیاری از دانشگاه‌های آلمان تولید علم از طریق پژوهش انجام می‌شود که منجر به توسعه فرهنگ پژوهش می‌شود. توسعه فرهنگ پژوهش در دانشگاه‌های اروپا از طریق ترکیب پژوهش و آموزش صورت می‌گیرد (میزیمبایوا، مانکش و سورواتیت^۷، ۲۰۱۵).

1. Zion, Michalsky & Mevarech
2. Puspitasari, Dika & Permanasari
3. Research culture
4. Naoreen & Aslam Adeeb
5. Liewellyn
6. Abdullah, Majid, Bais, Bahri & Asillam
7. Mizimbayeva, Mankesh & Survutaite

اهمیت پژوهش در رشد و توسعه جوامع بر کسی پوشیده نیست. تحقیق و پژوهش، بالندگی یک جامعه را ممکن می‌سازد. چنان‌که جوامع پیشرفته موقعیت خود را بیش از هر چیز دیگر مرهون گسترش و تعمیق تحقیقات می‌دانند. از نظر سهم اعتبارات پژوهشی نسبت به تولید ناخالص ملی، این رقم در کشورهای پیشرفته بین ۲/۵ تا ۳ درصد است، حال آن‌که در ایران در ۱۰ سال اخیر سهم اعتبارات پژوهشی بین ۰/۲ تا ۰/۴ درصد متغیر بوده است (کریمیان، صباغیان و صالح صدق‌پور، ۱۳۹۰). با توجه به نقش اساسی و مهم آموزش و پرورش در نظام پژوهشی و تحقیقاتی کشور، متأسفانه باید گفت آموزش و پرورش صرفاً به نقش آموزشی خود بسنده کرده است و برای پژوهش و تربیت پژوهشگر حرفه‌ای هیچ تدبیر جدی اندیشیده نشده است. مختاری، زوارکی و مفیدی (۱۳۹۳) در پژوهش خود نشان دادند که دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهر تهران به میزان کمتر از متوسط از مهارت‌های پژوهشگری بهره‌مند هستند. همچنن، پاهنگ، مهدیون و یاریقلی (۱۳۹۶) در پژوهش خود نشان دادند که دو عامل امکانات و تجهیزات و عامل اهداف آموزشی و محتوای تدریس در مدارس ابتدایی پایین‌تر از میانگین متوسط جامعه و نامطلوب است. فقدان فرهنگ پژوهش، کمبود منابع مالی و پایین بودن سهم بودجه تحقیقات، عدم ثبات مدیریت، نبود برنامه جامع تحقیقات، کمبود نیروی انسانی با انگیزه کافی و عدم انتشار یافته‌های تحقیقاتی پیشین از جمله مسائل و معضلات بخش پژوهش کشور است (خلیلی و رجایی، ۱۳۸۷). مهمترین موانع درگیر کردن دانش‌آموزان در پژوهش و کاوشگری از نظر تروتمن، مکینستر و آوری^۱ (۲۰۰۴) و نوبهار، نوبهار و حمیدی (۲۰۱۴) عبارتست از: برنامه درسی اجباری، زمان ناکافی برای پژوهش، انتظارات و توانایی‌های دانش‌آموزان، موانع مالی، فردی، تسهیلات و مدیریتی. بسیاری از پژوهش‌ها عوامل فرهنگی، اجتماعی، ویژگی‌های دانش‌آموزان، ویژگی‌های معلم، متغیرهای جو کلاس و متغیرهای آموزشی مثل محتوای کتاب‌ها، تجهیز کتابخانه‌ها و امکانات مالی را از عوامل بنیادی در ایجاد علاقه و انگیزش به پژوهش می‌دانند (گنجی، ۲۰۱۶؛ هاشمی ۱۳۹۱؛

1. Troutmann, Makinster & Avery

سلمانزاده ممقانی و همکاران، ۱۳۹۳). یافته‌های تحقیق عباسی (۱۳۹۴) نشان داد که حل مسأله، کنجکاوی، تفکر انتقادی، تشریک مساعی، سواد اطلاعاتی، مهارت‌های شناختی و خودباوری بر مدارس پژوهش محور تأثیر گذار هستند.

پیکتون^۱ (۲۰۱۶) نشان داد عواملی مثل پژوهش سازمانی، درگیر شدن کارکنان در پژوهش، فراساختار پژوهش سازمانی، بودجه پژوهش، رشد مهارت‌ها و دلگرمی از عوامل تسهیل کننده فرهنگ پژوهش در دانشگاه نورتامپتون انگلیس است. نتایج تحقیق بودسانکوم، ساوانگبون، دمرانگ پانیت و چونسیریمونگکول^۲ (۲۰۱۵) نشان داد که محیط کلاس، ویژگی‌های روان‌شناختی و روشن فکری دانش آموزان دارای تأثیر مستقیم بر مهارت‌های تفکر سطح بالا است؛ در صورتی که ویژگی‌های خانودگی تأثیر معناداری بر مهارت‌های تفکر سطح بالا نداشت، بلکه از طریق ویژگی‌های روان‌شناختی تأثیر غیر مستقیم بر مهارت‌های تفکر سطح بالا داشت. سایروا و زاکیروا (۲۰۱۵) در پژوهشی آزمایشی نشان دادند که به رسمیت شناختن برنامه آموزشی محیط اطلاعاتی و آموزشی مدرسه ابتدایی بر تشکیل مهارت‌های پژوهشی کودکان تأثیر دارد.

یافته‌های تحقیق پرویس^۳ (۲۰۰۹) نشان داد که عوامل مؤثر بر رشد مهارت‌های تفکر انتقادی شامل طراحی برنامه درسی و فعالیت‌های یادگیری است. عوامل فردی شامل کنجکاوی، اعتماد به نفس و پشتکار است. نتایج پژوهش کتز^۴ (۲۰۰۲) نشان داد که توسعه فرهنگ پژوهش شامل: ایجاد ساختار سازمانی (ایجاد واحد تحقیقاتی)، تغییر رفتار (مربی‌گری محققان مبتدی، فراهم کردن الگوی نقش)، تقویت رفتار با پاداش‌های درونی و بیرونی، تغییر افراد و موقعیت آن‌ها در سازمان (روش‌های استخدام و ارتقاء) است.

جدول ۱، مؤلفه‌های اصلی مفهوم فرهنگ پژوهش را که در پژوهش‌های مختلف مورد مطالعه قرار گرفته است را نشان می‌دهد.

1. Pikton
2. Budsankom, Sawangboon, Damrangpanit & Chuensirimongkol
3. Purvis
4. Katz

جدول ۱. مؤلفه‌های فرهنگ پژوهش مبتنی بر پیشینه پژوهش

ردیف	پژوهشگر	سال ارائه	مؤلفه‌های فرهنگ پژوهش
۱	گنجی	۲۰۱۶	۱- عوامل فرهنگی، ۲- عوامل اجتماعی، ۳- عوامل خانودگی، ۴- معلمان، ۵- محتوای کتاب‌ها
۲	نیعی	۲۰۱۵	۱- ویژگی‌های فردی، ۲- عوامل سازمانی، ۳- عوامل راهبردی، ۴- عوامل آموزشی، ۵- منابع مالی، ۶- عوامل فرهنگی
۳	نوبهار	۲۰۱۵	۱- تسهیلات پژوهش، ۲- امکانات مالی
۴	سلمانزاده مقانی و همکاران	۱۳۹۳	۱- مهارت پژوهشی، ۲- اختصاص مزایای مادی و معنوی، ۳- عوامل خانوادگی، ۴- تجهیز کتابخانه‌های مدارس، ۵- ویژگی‌های معلمان
۵	وحدتی و همکاران	۱۳۹۲	۱- عوامل حرفه‌ای، ۲- عوامل فردی، ۳- عوامل سازمانی، ۴- منابع مالی، ۵- عوامل علمی
۶	کلاهدوزی	۱۳۹۰	۱- مهارت پژوهشی، ۲- عوامل اداری- پشتیبانی، ۳- عوامل آموزشی، ۴- عوامل اخلاقی- فرهنگی
۷	کریمیان و همکاران	۱۳۹۰	۱- عوامل مالی، ۲- عوامل سیاسی، ۳- نگرش، ۴- روابط انسانی
۸	آزادفر	۱۳۸۹	۱- عوامل سازمانی، ۲- عوامل اجتماعی و سیاسی، ۳- عوامل خانوادگی، ۴- عوامل اقتصادی، ۵- عوامل آموزشی
۹	علی‌پور	۱۳۸۷	۱- امکانات و تجهیزات آموزشی، ۲- روش‌های یاددهی یادگیری، ۳- مهارت‌های معلمان، ۴- عوامل اجتماعی- خانوادگی، ۵- ویژگی‌های فردی
۱۰	تیرگر	۱۳۸۷	۱- عوامل فردی، ۲- عوامل اجتماعی، ۳- عوامل اقتصادی و مالی، ۴- عوامل اجرایی و اداری
۱۱	پیکتون	۲۰۱۶	۱- عوامل سازمانی، ۲- بودجه پژوهش، ۳- مهارت‌های پژوهش
۱۲	سایبروا و زاکیروا	۲۰۱۵	۱- عوامل آموزشی، ۲- برنامه‌های یاددهی- یادگیری
۱۳	بودسانکوم و همکاران	۲۰۱۵	۱- محیط کلاسی، ۲- ویژگی‌های فردی، ۳- عوامل خانوادگی
۱۴	پرویس	۲۰۰۹	۱- عوامل آموزشی، ۲- عوامل فردی
۱۵	لرتپاترک	۲۰۰۸	۱- عوامل محیطی، ۲- عوامل سازمانی، ۳- توسعه فردی، ۴- عوامل اجتماعی،
۱۶	تروتمن	۲۰۰۴	۱- برنامه درسی، ۲- زمان، ۳- ویژگی‌های فردی
۱۷	کنز	۲۰۰۲	۱- ساختار سازمانی، ۲- پاداش‌های درونی و بیرونی، ۳- شیوه استخدام و ارتقای معلمان

از آنجایی که جهان در هزاره سوم، با تغییرات گسترده‌ای روبرو است، این تغییرات با سرعت روزافزونی تمامی عرصه‌های زندگی بشری را تحت تأثیر قرار داده است. در جهانی این چنین متحول، گام بر داشتن در مسیر ترقی و کامل به گونه‌ای که تضمین کننده جایگاه درخور ایران به عنوان یک کشور پیشتاز در عرصه انقلاب علمی باشد، بیش از هر چیز در گرو توجه به پژوهش، تحقیق و توسعه در جامعه است. حال با توجه با اینکه پایه‌های پژوهشگری و حس کنجکاوی در همان دوران تحصیل ابتدایی بنیان‌گذاری می‌شود؛ لذا ضروری است این آموزش‌ها از همان دوران دبستان صورت پذیرد تا کودکان را برای موفقیت‌های تحصیلی در آینده آماده کند و انسان‌های خلاق و نوآور بار آیند. این وظیفه سیستم آموزش و پرورش است که نسل نوجوان را به شیوه‌ای اجتماعی کند که بتوانند در آینده در تولید دانش نقش داشته باشند و حداقل بتوانند مشکلات فردی و اجتماعی زندگی خود و دیگران را به روش علمی حل کنند. مباحثی مثل بحران هویت، جدایی نسل‌ها و سیستم آموزشی ناکارآمد که دانش‌آموزان را با روحیه مطالعه و پژوهش آشنا نکرده است، ضرورت مطالعه و پژوهش و کاربردهای عملی در این زمینه را بیش از پیش آشکار می‌کند؛ لذا پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر فرهنگ پژوهش در آموزش ابتدایی انجام شده است.

روش

این پژوهش به لحاظ هدف از نوع پژوهش‌های بنیادی و به لحاظ ماهیت و روش با توجه به موضوع خاص مورد مطالعه پژوهشگر از روش کیفی از نوع پدیدارشناسی استفاده شده است که به شکل میدانی اجرا شد.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: در پژوهش حاضر پدیده فرهنگ پژوهش در مدارس ابتدایی از منظر معلمان و اساتید دانشگاه‌های تهران به عنوان جامعه هدف مد نظر قرار گرفت. با توجه به هدف پژوهش، ۲۰ نفر (۱۴ نفر از اساتید دانشگاه و ۶ نفر از معلمان) از صاحب‌نظران حوزه آموزش و پرورش در سال ۱۳۹۶ براساس نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند (جدول ۲). داده‌ها در

دوازدهمین مصاحبه به اشباع رسید ولی برای تأیید بخشی نتایج، گردآوری داده‌ها تا بیستمین مصاحبه ادامه یافت. برای جمع‌آوری اطلاعات، از مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته با تأکید بر رویکرد اکتشافی استفاده شد و روایی صوری و محتوایی آن توسط اساتید این حوزه تأیید گردید. یافته‌های به دست آمده از هر مصاحبه بدون نام مشارکت‌کننده و بر اساس جنسیت و معلم یا استاد بودن مشارکت‌کنندگان، طبقه‌بندی و با تخصیص کد، نشان‌دار گردید. قبل از شروع مصاحبه از شرکت‌کنندگان جهت ضبط مصاحبه‌ها اجازه گرفته شد و هدف تحقیق برای آن‌ها شرح داده شد. طول مدت مصاحبه‌های انجام گرفته بین ۳۰-۴۵ دقیقه بود.

روش اجرا: با تعیین وقت قبلی به انجام مصاحبه با صاحب‌نظران پرداختیم و سپس، در تحلیل داده‌ها از روش هفت مرحله‌ای کلایزی، روشی توصیفی در تحلیل محتوا استفاده شده است (امامی سیگارودی و همکاران، ۱۳۹۱). به این منظور، متن مصاحبه‌های پیاده شده به دقت خوانده شد، عبارات مهم آن مشخص گردید و معنای هر عبارت مهم به صورت کد یادداشت شد. در ادامه، کدهای حاصل از تحلیل اولیه به صورت جداگانه یادداشت گردید و کدهایی که به لحاظ مفهومی با یکدیگر مشابه بودند، به صورت طبقه‌ای در آمد و برای هر طبقه نامی در نظر گرفته شد، سپس با ادغام طبقات مختلف بر اساس مفاهیم مشترک، دسته‌های کلی‌تری ایجاد شد و در نهایت، نتایج به صورت توصیف کاملی از پدیده مورد مطالعه با هم ترکیب شد و در قالب مضمون و زیرمضمون سازماندهی شد. سپس مضامین استخراج شده مورد تأیید افراد متخصص قرار گرفت تا بیانگر عمق معنای بیان شده توسط مشارکت‌کنندگان باشد.

در پژوهش حاضر، برای به دست آوردن روایی، نتایج در اختیار شرکت‌کنندگان گذاشته شد تا موافقت و مخالفت آن‌ها با مطالب ذکر شده مشخص شود. برای به دست آوردن پایایی، یافته‌ها با پیشینه پژوهش مقایسه شد و با استناد به بحث‌های نظری اقدام به تبیین آن‌ها شد.

جدول ۲. تعداد و گروه نمونه

تعداد افراد	گروه مورد مصاحبه
۳	اساتید دانشگاه تهران
۴	اساتید دانشگاه علامه طباطبایی
۲	اساتید دانشگاه تربیت مدرس
۲	اساتید پژوهشکده تعلیم و تربیت
۳	اساتید دانشگاه فرهنگیان
۶	معلمان
۲۰	جمع

نتایج

داده‌های به دست آمده از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها پیرامون عوامل مؤثر بر فرهنگ پژوهش در مدارس ابتدایی در ۹۸۰ کد اولیه، ۲۳ زیر مضمون و ۸ مضمون جمع‌آوری شد که در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. مضامین و زیرمضامین فرهنگ پژوهش

زیرمضامین	مضامین
مهارت پژوهشگری دانش پژوهشگری نگرش پژوهشگری	صلاحیت‌های پژوهشگری دانش‌آموزان
نگرش والدین آگاهی والدین حمایت والدین	عوامل خانوادگی
صلاحیت حرفه‌ای معلم فرآیند یاددهی یادگیری محتوای درسی ارزشیابی	عوامل آموزشی

Vol.9, No.1/30-53	دوره‌ی ۹، شماره‌ی ۱/۵۳-۳۰
فضای کلاس فضای مدرسه روابط بین فردی	جوّ مدرسه
سیستم پاداش‌دهی سیستم ارتقادهی	فرهنگ مشوق پژوهشگری
تخصیص بودجه پژوهش تسهیلات و امکانات آموزشی	منابع مالی
کاربست یافته‌های پژوهشی ترویج و تبلیغ پژوهش ساختار استخدامی	عوامل سازمانی
فرهنگ جامعه شایسته‌سالاری اخلاق پژوهش	عوامل اجتماعی- فرهنگی

صلاحیت‌های پژوهشگری دانش‌آموزان

دانش‌آموزان باید مهارت‌های پژوهشی را کسب کنند و مهارت‌های خود را در این زمینه بهبود ببخشند. در این باره شرکت‌کنندگان تجارب خود را چنین بیان کردند:

«از این لحاظ در آموزش ابتدایی روحیه کنجکاوی، کنکاش، واکاوی باید در دانش‌آموزان تقویت بشه ... در اون چارچوبایی که در درسها ارائه میشه و یا تکالیفی که ارائه میشه دانش‌آموزان را به واکاوی و جستجوگری باید علاقمند کنن (م ۱۶)»

دانش و نگرش پژوهشگری در کنار مهارت پژوهشگری از مؤلفه‌های اصلی صلاحیت پژوهشگری دانش‌آموزان است.

«با تکیه بر رویکردهایی چون یادگیری مساله محور یا یادگیری موقعیتی دانش‌آموز در حین مساله واقعی و موقعیتی هم محتوا و دانش را کسب می‌کند و هم روش کسب دانش که همان پژوهش است (م ۲)».

«در مقابل مسائلی که قرار می‌گیرن پرسش کنن بعد برن تحقیق کنن آیا این اطلاعات اصلا درست هست نیست (م ۱۵)».

عوامل خانوادگی

خانواده اولین بذر تکوین رشد فردی و بنای شخصیت را در انسان فراهم می‌کند. «به هر حال چارچوب‌هایی برای کودک فراهم کنن که بتونه دنیای پیرامونش را به شکل واقعی - تری جستجو کنه. زمینه‌اش باید از آموزش دادن به والدین، تغییر نگرش والدین نسبت به علم آموزی برای کودک فراهم بیاد (م ۱)».

آگاهی و حمایت خانواده‌ها از پژوهش و پژوهش‌محوری مدارس هم از دیگر عوامل خانوادگی مؤثر بر گسترش فرهنگ پژوهش است.

«اولیا هم می‌تونن خیلی همکاری کنن توی جلسات آموزش خانواده آگاه بشن که وقتی دانش آموز کاری را به خونه میاره شما نمی‌خواد به جاش بسازی اون قراره کند و کاوی بکنه خودش بسازه (م ۱۱)»

«به نظر میرسه تغییر حتی رویه‌های تربیتی یکی از جنبه‌هاست که به جای اینکه والدین بخوان روال‌های سهل‌گیرانه یا استبدادی داشته باشن باید از روش‌هایی استفاده کنن که منطبق شخصی کودک را به رسمیت میشناسه (م ۲۰)»

عوامل آموزشی

معلم‌ان در این میان دارای وظیفه بسیار مهم و حساسی هستند که باید از دانش و مهارت پژوهشگری برخوردار باشند.

«عامل بعدی تربیت معلمانی است که بر رویکرد پژوهشی تسلط داشته باشن و این رویکرد را باور داشته باشن؛ یعنی خود معلم‌ان هم نمی‌تونن پژوهش کنن تا برسه به اینکه دانش آموز پژوهش کنه (م ۱۷)»

رویکرد یادگیری مبتنی بر پژوهش فرصت‌های یادگیری غنی را برای یادگیرندگان فراهم می‌کند و دانش‌آموزان می‌توانند به صورت فعال درگیر یادگیری شده و به کاوش پدیده‌های پیرامون خود

پپردازند. شرکت کنندگان اینچنین نظر خود را بیان کردند:

«توجه به روش های نوین تدریس اینکه دست از سخنرانی و روش های سنتی بردارن و باور کنن عامل اصلی یادگیری و پژوهش دانش آموز هست نه معلم شاید بشه کارایی کرد نقش اصلی را دانش آموز باید داشته باشه. (م ۸)»

همچنین، محتوای درسی و ارزشیابی باید به گونه‌ای تدوین شود که دانش‌آموزان نسبت به تفکر علمی احساس تعهد داشته باشند و دست یافتن به روحیه پژوهش برای آن‌ها میسر شود.

«... از این لحاظ تمامی محتوایی که برای پیش دبستان در نظر می‌گیریم حتی دوره ابتدایی باید جاهایی را داشته باشه که دانش آموز بتونه به راحتی در ارتباط با مفاهیم و مسائل مختلف صحبت کنه... (م ۱۶)»

«... در نهایت هر کاری که انجام میشه مورد ارزیابی قرار می‌گیره ... خودشون این مراحل را طی می‌کنن و چون خیلی قشنگ طراحی شده بچه‌ها خسته نمیشن؛ و در نهایت کاری را انجام دادن در قالب پروژه و نتایج و بازخورد خوبی داده میشه (م ۱۳)».

جوّ مدرسه

فضای کلاس و مدرسه باید جذاب و برانگیزاننده باشد و بر اساس نیازها و علایق دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف طراحی شود تا معلم در تدریس و شاگرد در یادگیری احساس رغبت و انگیزه کنند.

«... میزهای مربع شکل بزرگی که دورش چهار تا صندلی جدا هست و چهار تا چهارتا بچه‌ها میشینن. همین مدل نشستن باعث میشه بچه‌ها همفکر باشن خلاق باشن مشارکت داشته باشن (م ۹)».

«مدارس، دفاتر یا اتاق هایی برای این ساعات پژوهش در نظر بگیرند و در مدارس کمیته‌های پژوهشی وجود داشته باشه... (م ۱۹)»

«بهتر است معلم و دانش‌آموز دوشادوش هم قرار بگیرن نه مقابل هم. دانش‌آموز با معلم همکاری کنه به هم اعتماد داشته باشند رفاقت بین اونا وجود داشته باشه دانش‌آموزان هم به هم احترام

بزارن... (م ۱۲)».

فرهنگ مشوق پژوهشگری

از نظر شرکت کنندگان در پژوهش، تشویق دانش آموزان و معلمان به پژوهش و پاداش دادن به کارهای پژوهشی آنان از راهکارهای گسترش فرهنگ پژوهش است. «راهکار بعدی مکانیزم های تشویقی است، برگزاری هفته پژوهش با تشویق دانش آموزان به ارائه پژوهش های خود و پاداش دادن به کارهای پژوهشی دانش آموزان و معلمان (م ۴)». «مهمترین راهبرد گسترش پژوهش تعریف و تخصیص ساعت کاری مطالعه و پژوهش، پرداخت حق الزحمه آن و نظارت به بهره وری و تولیدی بودن این ساعات است ... (م ۱۹)»

منابع مالی

اکثریت مشارکت کنندگان در پژوهش حاضر، منابع مالی را جزو یکی از محدودیت های گسترش فرهنگ پژوهش ذکر کردند. «بودجه لازم را هم در اختیار ندارن... در صورتی که باید دولت و وزارت آموزش و پرورش بودجه ای را برای گسترش پژوهش بده. برای گسترش فرهنگ پژوهش به نظرم باید هزینه کرد (م ۱۸)».

«نقش مدرسه هم بحث تجهیزات، آزمایشگاه، کتابخانه و سایت است مدارس همه اینها را دارن ولی بسته است... (م ۹)».

عوامل سازمانی

برای اینکه فرهنگ پژوهش در جامعه ای نهادینه شود، همه اجزای آن باید باور قلبی به پژوهش داشته باشند. «یکی از مؤلفه های خیلی کارکردی و عملکردی فرهنگ پژوهش تصمیم گیری بر اساس یافته پژوهشی است. در جامعه ای که بر اساس نظرات شخصی تصمیم گرفته میشه فرهنگ پژوهش وجود ندارد (م ۲)»

برای فرهنگ‌سازی پژوهش در جامعه باید آن را در جامعه ترویج و تبلیغ کرد. یکی از معلمان شرکت کننده در این پژوهش بیان کرد:

«مثلا بیان صحبت کنن معلما را آگاه ... باید تبلیغ کنن این کار یه سال دو سال نیس نتیجه بده ... خود آموزش و پرورش بودجه بزاره تبلیغ کنه می تونه همایشای قشنگی بزاره برای معلمان... (م ۱۰)».

«معلمایی که به کار گرفته می شن خودشون پژوهشگر باشن تا بتونن پژوهشگر تربیت کنن. من معلم اگر این روحیه را داشته باشم و به سمت نوآوری و تغییر برم می تونم بهتر دانش‌آموزان را تربیت کنم... (م ۸)».

عوامل اجتماعی - فرهنگی

ارزش‌ها و باورهای جامعه در شکل‌گیری فرهنگ پژوهش در جامعه بسیار اساسی است.

«باید جامعه باور راستین به پژوهش داشته باشه پژوهشگر در جامعه جایگاه مناسبی داشته باشه حتی جامعه محیط مناسبی برای پژوهش کردن باشه... (م ۱)».

«یعنی اگر در جامعه‌ای فرهنگ پژوهشی باشه هیچ کس به خوش اجازه نمیده موضوعی را قبول کنه که نه تو تخصصشه نه تو حیطه‌شه... (م ۲)».

رعایت اخلاق پژوهش از دیگر مؤلفه‌های فرهنگ پژوهش برشمرده شده است.

«... برای مشارکت کننده در پژوهش ارزش قائل باشند و اصل رضایت آگاهانه و محرمانه بودن را در پژوهش‌های خود در نظر بگیرن و در کل حقوق شهروندی را رعایت کنن (م ۳)».

بحث و نتیجه‌گیری

در عصر حاضر که توانایی انجام پژوهش و تحقیق سرمایه‌ای مهم در محیط‌های اجتماعی و علمی تلقی می‌شود، صلاحیت‌های پژوهشی دانش‌آموزان یکی از ارکان مهم در حمایت دانش‌آموزان در طول فرآیند پژوهش است که باید مورد توجه قرار گیرد. نتایج مطالعات پیکتون، ۲۰۱۶؛ نیعی، ۲۰۱۵؛ سلمانزاده ممقانی و همکاران، ۱۳۹۳ و وحدتی و همکاران، ۱۳۹۲ با یافته‌های پژوهش حاضر همسو است. در روش پژوهش محور، کودکان با طرح سؤال و بیان مسأله که توجه

و تفکر آن‌ها را درگیر می‌کند در توسعه راهبردهای یادگیری خود نقش فعالی دارند. آن‌ها شواهد را جمع‌آوری می‌کنند و از آن برای ساخت معنی جنبه‌های مختلف دنیای پیرامون خود استفاده می‌کنند. پژوهش‌ها نشان داده که انجام کار عملی در زمینه پژوهش راه حل مؤثری برای ارتقای مهارت‌های پژوهشگری دانش‌آموزان است (وو و هسیه^۱، ۲۰۰۶).

پژوهش‌های مختلف نشان داده پرسشگری (آندرسون^۲، ۲۰۱۲؛ جعفری و لیاقت‌دار، ۱۳۹۲)، کنجکاوی و کاوشگری (مختاری و همکاران، ۱۳۹۳؛ جعفری ثانی، حسینی، سادات هاشمی و لطفی، ۱۳۹۳) نقطه شروع پژوهش موفق است. با وجود تأکید بر افزایش مهارت‌های فکری از جمله پرسشگری، کنجکاوی و تفکر انتقادی دانش‌آموزان در الگوی جدید آموزش و پرورش، شواهد نشان می‌دهد که برنامه‌های آموزش فعلی نتوانسته‌اند اندیشیدن، پرسیدن و درست انتقاد کردن را در دانش‌آموزان ارتقا دهند (طباطبایی و موسوی، ۱۳۹۰).

از عواملی که می‌تواند ذهن جستجوگر و خلاق یادگیرنده را فعال نگه دارد می‌توان به فرهنگ خانوادگی اشاره کرد. همسو با یافته‌های مطالعه حاضر، پژوهش‌های انجام شده توسط گنجی (۲۰۱۶)، بودسانکوم و همکاران (۲۰۱۵) و علی‌پور (۱۳۸۷) نیز نشان داد عوامل خانوادگی در تمایل دانش‌آموزان به پژوهش بسیار مؤثر است. محیط خانواده اولین محیطی است که الگوهای جسمی، عاطفی و شخصیتی فرد در آن پی‌ریزی می‌شود و نقش مهمی در تعالی و پیشرفت فرد ایفا می‌کند. تحقیقات نشان داده است تجارب خانوادگی تأثیر عمده‌ای بر تکامل فرد در طول دوره کودکی و بعد از آن دارد و ارتباطات خانوادگی سایر جنبه‌های زندگی کودک از جمله موفقیت و پیشرفت تحصیلی او را تحت تأثیر قرار می‌دهد (لاریجانی، ۱۳۹۳).

همچنین، یافته‌های پژوهش نشان داد عوامل آموزشی از جمله صلاحیت حرفه‌ای معلم، روش یاددهی-یادگیری، محتوا و ارزشیابی بر گسترش پژوهش در مدارس مؤثر است. نتایج پژوهش‌های (گنجی، ۲۰۱۶؛ نیعی، ۲۰۱۵؛ سایروا و زاکیروا، ۲۰۱۵؛ سلمانزاده ممقانی و همکاران، ۱۳۹۳ و

1. Wu & Hsieh
2. Anderson

کلاهدوزی، ۱۳۹۰) با یافته‌های پژوهش حاضر همسو است. آموزش یادگیرندگان در دنیای غنی از تکنولوژی قرن ۲۱، نیازمند شیوه‌های جدید در تدریس و یادگیری است. رویکردهای یادگیری پژوهش‌محور فرصت‌های یادگیری غنی را برای یادگیرندگان فراهم می‌کند و دانش‌آموزان می‌توانند به صورت فعال درگیر یادگیری شده و به کاوش پدیده‌های پیرامون خود پردازند (آلبریت و همکاران، ۲۰۱۲). در گزارش تلفیق یافته‌های مطالعات نظری طرح سند بنیادین آموزش و پرورش، هشتاد و شش بار از واژه شایستگی برای معلمان استفاده شده است (مهدوی هزاوه، ملکی، مهرمحمدی و عباس‌پور، ۱۳۹۶). همچنین، شیوه ارزشیابی معلم هم عاملی است که دانش‌آموزان را برای کمیت و کیفیت تلاش برمی‌انگیزد. اگر ارزشیابی معلم مبتنی بر شاخص‌ها و فرآورده‌های بدیع، خلاقانه و فارغ از چارچوب کتاب باشد، این نوع ارزشیابی موجب تحول و هدایت دانش‌آموز به سوی اکتساب و آماده شدن برای آزمون‌های عملکردی خواهد شد (مهری‌نژاد و شریفی، ۱۳۸۴).

در این پژوهش، جوّ مدرسه نیز از دیگر عوامل مؤثر بر گسترش فرهنگ پژوهش برشمرده شد. نتایج پژوهش‌های پرویس (۲۰۰۹)، بودسانکوم و همکاران (۲۰۱۵)، سایروا و زاکیروا (۲۰۱۵) و هاشمی (۱۳۹۱) با یافته پژوهش حاضر همسو است. فعالیت‌های آموزشی مدرسه باید در فضایی مناسب و بر اساس نیازها و علایق دانش‌آموزان تهیه و انجام شود تا معلم در تدریس و شاگرد در یادگیری احساس رغبت و انگیزه کنند (باقری و سامعی، ۱۳۹۳).

همچنین، از تحلیل مصاحبه‌ها آشکار شد که فرهنگ مشوق پژوهشگری یکی از عوامل مؤثر بر گسترش فرهنگ پژوهش در مدارس است. نتایج پژوهش کتز (۲۰۰۲) با یافته این پژوهش همسو است. از طرفی، مدیران و مسئولان آموزش و پرورش می‌توانند با ارائه پاداش‌های درونی و بیرونی و برپایی جشنواره‌های پژوهشی دانش‌آموزان را به کارهای پژوهشی تشویق کنند. از طرف دیگر، در معرض عموم قرار دادن کارهای پژوهشی معلمان، افزایش حقوق و دستمزد معلمان و ارتقای شغلی آن‌ها تأثیر چشمگیری در ایجاد علاقه و رغبت آن‌ها نسبت به انجام پژوهش دارد.

اغلب تحقیقات منابع و امکانات مالی را یکی از موانع گسترش فرهنگ پژوهش ذکر کرده‌اند؛ بنابراین، تخصیص بودجه برای انجام پژوهش و فراهم کردن امکانات مطلوبی همچون تجهیز کتابخانه‌ها، آزمایشگاه‌ها، سایت‌ها و استفاده از فضای مجازی و الکترونیکی در مدارس از وظایف و رسالت‌های مسئولان آموزش و پرورش است (لرتپاتراک، ۲۰۰۸). همسو با یافته‌های پژوهش حاضر، نتایج پژوهش‌های پیکتون، ۲۰۱۶؛ نیعی، ۲۰۱۵؛ نوبهار، ۲۰۱۵؛ وحدتی و همکاران، ۱۳۹۲ و کریمیان، ۱۳۹۰ نشان داد که منابع مالی از عوامل مؤثر بر گسترش فرهنگ پژوهش است.

همسو با یافته‌های این پژوهش، پژوهش‌های پیکتون (۲۰۱۶)، آزادفر (۱۳۸۹)؛ وحدتی و همکاران (۱۳۹۲) به نقش مؤثر عوامل سازمانی در گسترش پژوهش اشاره کرده‌اند. در وهله نخست، سیاست‌های حاکم بر نظام آموزشی در این مورد تعیین کننده است (وحدتی، مظلومی، سلیمی و اقبال، ۱۳۹۲)، مثلاً اینکه تا چه اندازه آموزش و پرورش در ترویج پژوهش در مدارس اهتمام می‌ورزد و نسبت به برگزاری مسابقات و جشنواره‌های پژوهشی در سطح مدارس اقدام می‌کند. اتخاذ سیاست‌های مناسب در راستای به کارگیری معلمان پژوهشگر و توانمند، نشر و استفاده از یافته‌های پژوهشی و تصمیم‌گیری بر اساس یافته‌ها، فراهم کردن محیط نقد و بررسی، ارتباط داشتن با دیگر سازمان‌ها بخصوص ارتباط دانشگاه و آموزش و پرورش نیز از وظایف و مسئولیت‌های حوزه ستادی آموزش و پرورش است.

نتایج پژوهش‌های گنجی (۲۰۱۶)، نیعی (۲۰۱۵)، لرتپاتراک^۱ (۲۰۰۸)، آزادفر و حضرتی (۱۳۸۹)، علیزاده‌فرد، محتشمی و تدریس تبریزی (۱۳۹۴) و تیرگر (۱۳۸۷) با یافته‌های این پژوهش مبنی بر نقش عوامل اجتماعی- فرهنگی در گسترش فرهنگ پژوهش در مدارس همسو است. در واقع، اگر افراد جامعه ارزشی برای پژوهش و پژوهشگر قائل نباشند، باور قلبی به پژوهش نداشته باشند و به طور کلی، فرهنگ جامعه پژوهش‌محور نباشد، دانش‌آموزان هم رغبت و علاقه‌ای به انجام پژوهش نشان نمی‌دهند و حتی در انجام پژوهش‌های خود با مشکل مواجه می‌شوند.

1. Lertputtarak

مطالعه کیفی حاضر به منظور شناخت عوامل مؤثر بر گسترش فرهنگ پژوهش در آموزش ابتدایی از منظر اساتید و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش مورد بررسی قرار گرفت. همانطور که ملاحظه شد، یافته‌های این پژوهش در ۸ مضمون اصلی «صلاحیت‌های پژوهشگری دانش‌آموزان، عوامل خانوادگی، جوّ مدرسه، عوامل آموزشی، فرهنگ مشوقّ پژوهشگری، منابع مالی، عوامل سازمانی و عوامل اجتماعی-فرهنگی» طبقه‌بندی شد. توجه در متن داده‌ها نشان می‌دهد که پژوهش در جامعه ما به دلیل پاره‌ای مسائل و موانع از قبیل موانع آموزشی، تجهیزاتی، اقتصادی و مالی، مدیریتی و ساختاری از وضعیت مطلوب و قابل قبولی برخوردار نیست و یکی از الزامات آن زمینه‌سازی بستر ساختاری مناسب و اشاعه فرهنگ علمی در جامعه است، به نحوی که بین علم، مدیران، برنامه‌ریزان و پژوهشگران ارتباط مناسب برقرار شود. در یک محیط غنی آموزشی دانش‌آموز باید بدون جهت دادن به طور آزاد و متفکرانه به کاوش پردازد، آموخته‌های خود را وحدت بخشد و به سوی تعالی گام بردارد. متأسفانه اغلب مدارس نه تنها چنین رسالتی را فراموش کرده‌اند، بلکه در جهت خلاف آن گام برمی‌دارند (حسین‌پور طولازدهی، زین‌آبادی، عبدالمهی و عباسیان، ۱۳۹۶).

با توجه به این که پژوهش محوری در مدارس به عنوان یکی از اهداف اساسی تعلیم و تربیت در نظر گرفته شده و در سند تحول بنیادین نیز مورد تأکید قرار گرفته است؛ لذا پیشنهادات کاربردی زیر ارائه می‌شود:

در درجه نخست مسئولان و برنامه‌ریزان آموزش و پرورش باور راسخ به پژوهش داشته باشند و یافته‌های پژوهشی را برای تصمیم‌گیری‌ها در سازمان مورد استفاده قرار دهند. معلمان آشنا با رویکرد پژوهشی به کار گیرند و با برگزاری آموزش‌های ضمن خدمت معلمان را با پژوهش و رویکرد پژوهش-محور آشنا کنند.

همچنین، پیشنهاد می‌شود مسئولان و برنامه‌ریزان درسی در مورد حجم زیاد کتب درسی چاره‌ای بیندیشند؛ چرا که معلمان دائم نگران تدریس این حجم زیاد از محتوا هستند و دیگر

فرصتی برای پژوهش و کاوشگری در کلاس باقی نمی‌ماند. از طرف دیگر، معلمان هم فعالیت‌های یاددهی-یادگیری و ارزشیابی متناسب با روش پژوهش-محوری را در کلاس به کار گیرند و دانش‌آموزان را به پژوهش تشویق کنند و پاداش‌هایی را برای آن‌ها در نظر بگیرند.

علاوه بر این، پیشنهاد می‌شود مدیران و معلمان مدارس والدین را در جریان فعالیت‌های پژوهشی و آموزش پژوهش-محور قرار دهند و با برگزاری جلسات توجیهی برای خانواده‌ها راهنمایی لازم را در این زمینه ارائه دهند و همین‌طور می‌توانند از تخصص و توانایی والدین کمک بگیرند.

نتایج حاصل از این مطالعه می‌تواند به عنوان یکی از منابع معتبر که با روش کیفی پدیدارشناسی به گردآوری عوامل مؤثر بر گسترش فرهنگ پژوهش در آموزش ابتدایی پرداخته است و همچنین راهنمای عملی آموزش و پرورش در به دست آوردن اطلاعات جامع‌تر در این زمینه باشد که از آنها برای سیاست‌گذاری‌های کلان استفاده کنند.

از آنجا که تحلیل داده‌های کیفی مبتنی بر پارادایم تفسیری است، لذا ممکن است در بخش تحلیل داده‌های کیفی ذهنیت محقق در نحوه استخراج مؤلفه‌ها تأثیرگذار بوده باشد. هرچند در پژوهش حاضر محقق تلاش نموده تا حد امکان بدون سوگیری عمل نموده و صرفاً اقدام به رصد تجارب مشارکت‌کنندگان نماید. از دیگر محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به عدم بهره‌مندی از نظرات دانش‌آموزان در مصاحبه‌ها اشاره کرد. فراهم نبودن شرایط برای برگزاری مصاحبه‌های جمعی به صورت گروه‌های کانونی نیز یکی دیگر از محدودیت‌های این پژوهش بود.

منابع

- ابوالمعالی، خدیجه (۱۳۹۱). *پژوهش کیفی از نظریه تا عمل*. تهران: انتشارات علم.
- امامی سیگارودی، عبدالحسین؛ دهقان نیری، ناهید؛ رهنورد، زهرا و نوری سعید، علی (۱۳۹۱). روش‌شناسی تحقیق کیفی: پدیدارشناسی. *پرستاری و مامایی جامع‌نگر*، ۲۲ (۶۸)، ۵۶-۶۳.
- آزادفر، مریم و حضرتی صومعه، زهرا (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ پژوهشگری از دیدگاه استادان دانشگاه‌های استان قزوین. *پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی*، ۱ (۳)، ۸۷-۶۷.

- باقری، شیوا و سامعی، محمد اسماعیل (۱۳۹۳). تأثیر فضاها‌ی آموزشی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی، مرودشت.
- پاهنگ، نظام‌الدین؛ مهدیون، روح‌اله و یاریقلی، بهبود (۱۳۹۶). بررسی کیفیت مدارس و شناسایی عوامل مؤثر بر آن: پژوهشی ترکیبی. مدیریت مدرسه، ۱، ۱۹۳-۱۷۳.
- تیرگر، هدایت و طهرانی، حسن محمد (۱۳۸۷). موانع عمده توسعه پژوهش محوری در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان کرمان. دانش و پژوهش در علوم تربیتی، ۱۷ و ۱۸، ۹۹-۱۱۸.
- جعفری ثانی، حسین؛ حسینی، مجتبی؛ سادات هاشمی، فروزان و لطفی، ملیحه (۱۳۹۳). بررسی تأثیر روش تدریس کاوشگری علمی بر رشد دانش فراشناختی دانش‌آموزان در درس علوم تجربی. راهبردهای شناختی در یادگیری، ۱(۲)، ۴۸-۳۱.
- جعفری، فاطمه و لیاقت‌دار، سید محمد (۱۳۹۲). روحیه پرسشگری: عوامل و زمینه‌های تحقق آن. تکنولوژی آموزشی، ۱(۲۹)، ۱۷-۱۴.
- حسین‌پور طولازدهی، شهره؛ زین‌آبادی، حسن‌رضا؛ عبدالهی، بیژن و عباسیان، حسین (۱۳۹۶). جامعه یادگیرنده حرفه‌ای پژوهش محور (یک پژوهش پدیدارنگارانه). نوآوری‌های آموزشی، ۶۳(۱۶)، ۲۴-۷.
- خلیلی، فرزانه و رجایی، یداله (۱۳۸۷). بررسی موانع و مشکلات عمده پژوهش در دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر و ارائه راهکارهای مناسب. علوم مدیریت، ۶، ۷۹-۱۱۶.
- سلمانزاده ممقانی، داوود؛ کاردان حلویی، ژیلا و یاسین زاده، مهدی (۱۳۹۳). بررسی عوامل انگیزه پژوهشگری دانش‌آموزان دختر و پسر مقاطع راهنمایی و متوسطه مناطق آذرشهر و ممقان از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان. نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روانشناسی، مرجع دانش.
- طباطبایی، زهرا و موسوی، مرضیه (۱۳۹۰). بررسی تأثیر برنامه فلسفه برای کودکان در پرسشگری و تفکر انتقادی دانش‌آموزان پایه‌های سوم تا پنجم ابتدایی. تفکر و کودک، ۲(۱)، ۷۳-۹۰.
- عباسی اسفجیر، علی اصغر (۱۳۹۴). مدل‌سازی مدرسه پژوهش‌محور و آزمون تجربی آن با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی در مدارس استان مازندران. مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی، ۴(۳)، ۱۵۷-۱۸۲.

- علی پور، قادر (۱۳۸۷). مطالعه راه‌های تقویت و گسترش روحیه پژوهشگری در بین دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان بانه در سال تحصیلی ۸۷-۶۷. پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته برنامه‌ریزی درسی: دانشگاه پیام‌نور تهران.
- علیزاده‌فرد، سوسن؛ محتمشی، طیبه و تدریس تبریزی، معصومه (۱۳۹۴). اثربخشی برنامه آموزش والدین بر مهارت‌های اجتماعی کودکان دارای ناتوانی یادگیری. مجله ناتوانی‌های یادگیری، ۱۵(۱)، ۸۹-۱۰۷.
- فرحبخش، سعید؛ ستار، آرزیتا و محمدی، طاهره (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر در استقرار مدرسه زندگی در مدارس ابتدایی شهر خرم‌آباد. مدیریت مدرسه، ۴(۱)، ۷۱-۸۵.
- کریمیان، زهرا؛ صباغیان، زهرا و صالح صدق‌پور، بهرام (۱۳۹۰). بررسی موانع و چالش‌های پژوهش و تولید علم در دانشگاه‌های علوم پزشکی. انجمن آموزش عالی ایران، ۳(۴)، ۱۵-۲۸.
- کلاهدوزی، احمد و کوثری، مریم (۱۳۹۰). مبانی و الگوی آموزش‌های پژوهش‌محور در دانشگاه جامع امام حسین (ع). پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۱۹، ۱۶۸-۱۳۹.
- لاریجانی، محمد معتقد (۱۳۹۳). نقش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره راهنمایی شهر تهران. روان‌شناسی تربیتی، ۳۱(۱۰)، ۲۱۱-۲۲۲.
- مختاری، مصطفی؛ زارعی زوارکی، اسماعیل و مفیدی، فرخنده (۱۳۹۳). سنجش میزان بهره‌مندی از مهارت‌های ارتباطی، تفکری و پژوهشگری در میان دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهر تهران. اندیشه‌های نوین تربیت، ۱۰(۳)، ۸۰-۱۰۲.
- مهدوی هزاوه، منصوره؛ ملکی، حسن؛ مهرمحمدی، محمود و عباس‌پور، عباس (۱۳۹۶). برنامه درسی تربیت معلم دوره ابتدایی: ارائه الگویی همسو با سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش. پژوهش در تعلیم و تربیت، ۱(۱)، ۴۷-۷۴.
- مهری نژاد، ابوالقاسم و شریفی، حسن‌پاشا (۱۳۸۴). بررسی اثربخشی تدریس به شیوه حل مسأله و ارزشیابی بر اساس شاخص‌های پژوهشگرانه در پرورش روحیه پژوهشگری. نوآوری‌های آموزشی، ۱۴، ۳۷-۹.
- وحدتی، منصوره؛ مظلومی محمودآباد، سعید؛ سلیمی، طاهره و اقبال، عبدالعظیم (۱۳۹۳). بررسی موانع انجام پژوهش‌های آموزشی در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد در سال ۱۳۹۲. مرکز مطالعات و توسعه علوم پزشکی یزد، ۲(۱۵)، ۳۳-۴۰.

هاشمی، نظام (۱۳۹۱). تدوین یک مدل مفهومی و عملیاتی برای ایجاد علاقه و انگیزه به پژوهش در

دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی. *روان‌شناسی تربیتی*، ۲۳(۸)، ۶۰-۴۳.

- Abbasi, A. (2015). Modeling a research-based School and its experimental test using structural equation modeling by partial least squares in Mazandaran schools. *Development of Social- Cultural Studies*, 4(3), 157-182. (Persian)
- Abdullah, M. Majid, R.A. Bais, B. Bahri, N.S. & Asillam, M.F. (2018). Fostering research aptitude among high school students through space weather competition. *Advances in Space Research*, 61, 478-486.
- Abolmaali, K. (2012). *Qualitative Research from Theory to Practice*. Tehran: Elm. (Persian)
- Alameddinea, M.M. & Ahwalb, H.W. (2016). Inquiry based teaching in literature classrooms. *Social and Behavioral Sciences*, 232, 332-337.
- Albright, K. Petrus, R. Vasconcelos, A. & Wood, J. (2012). An inquiry approach to teaching research methods in information studies. *Education for Information*, 29, 19-38.
- Alipour, GH. (1998). *Studies of enforcement and development ways of research spirit among high school students of Baneh*. M.A. thesis in curriculum: Payame Noor university of Tehran. (Persian)
- Alizadehfard, S. Mohtashami, T. & Tadriz tabrizi, M. (2015). The effectiveness of parents training program on social skills of children with learning disability. *Journal of Learning Disabilities*, 5(1), 89-107. (Persian)
- Anderson, J. (2012). *Effects of questioning strategies on students` inquiry skills during a physics research project*. Dissertation of Master of Science in science education. Montana state university, Bozeman, Montana.
- Azadfar, M. & Hazrati, Z. (2009). Factors Affecting the Research Development from the Viewpoint of Faculty Members of Qazvin Universities. *Political and International Researches*, 1(3), 67-87. (Persian)
- Bagheri, S. Samei, M. (2014). *The effecting of educational environments on academic achievement of students*. First national conference on educational sciences and psychology, Marvdasht. (Persian)
- Budsankom, P. Sawangboon, T. Damrongpanil, S. & Chuensirimongkol, J. (2015). Factors affecting higher order thinking skills of students: A meta-analytic structural equation modeling study. *Educational Research and Reviews*, 10(19), 2639-2652.
- Emami Sigaroodi, A. Dehghan Niri, N. Rahnavard, Z. & Nouri Saeid, A. (2012). Qualitative research methodology. *Comprehensive Nursing and Midwifery*, 22 (68), 56-63. (Persian)
- Farahbakhsh, S. Sattar, A. & Mohammadi, T. (2016). The study of effective factors in establishing the school of life in elementary schools of Khorram Abad. *School Management*, 4(1), 71-85. (Persian)
- Gangi, T. (2016). The study of factors affecting students` tendency towards research and study from the viewpoints of teachers in the academic year 2015-2016 in Dehloran. *The Caspian Sea Journal*, 3, 142-148.

- Hashemi, N. (2012). Developing a conceptual and operational model to create interest and motivation for research among students of Military Science University. *Educational Psychology*, 23(8), 43-60. (Persian)
- HosseinPour, S. ZeinAbadi, H. Abdollahi, B. & Abbasian, H. (2017). Research-based learner community. *Educational Innovations*, 63(16), 7-24. (Persian)
- Jaafari Sani, H. Hosseini, M. Sadat Hashemi, F. & Lotfi, M. (2014). Studying the effect of inquiring teaching method on development of metacognition knowledge of students in science classroom. *Cognitive Strategies in Learning*, 1(2), 31-48. (Persian)
- Jaafari, F. & Liyaghatdar, M. (2013). Questioning spirit: factors and conditions of its realization. *Educational Technology*, 1(29), 14-17. (Persian)
- Karimian, Z. Sabbaghian, Z. & Saleh Sedghpour, B. (2011). The studying of barriers and challenges of research and science production in universities of medical sciences. *Iran Higher Educational Association*, 3(4), 15-28. (Persian)
- Katz, E. (2002). *Developing the research culture: the impact on an academic college of education in Israel*. Thesis of Doctor of philosophy, University of Leicester: England.
- Khalili, F. & Rajaei, Y. (1998). The study of the obstacles and major problems of research in Islamic Azad University of Abhar and providing appropriate solutions. *Management Sciences*, 6, 79-116. (Persian)
- Kolahdouzi, A. & Kousari, M. (2011). Principles and research-based learning patterns in Imam Hossain University. *Research in Islamic Education Issues*, 19, 139-168. (Persian)
- Larijani, M. (2014). Family's role in academic achievement of high school students. *Educational Psychology*, 31(10), 211-222. (Persian)
- Lertputtarak, S. (2008). *An Investigation of Factors Related to Research Productivity in a Public University in Thailand: A Case Study*. Dissertation of Doctor of education: Victoria University, Melbourne, Australia.
- Liewellyn, D. (2005). *Teaching high school science through inquiry: A case study approach*. SAGE publication.
- Mahdavi Hazaveh, M. Maleki, H. MehrMohammadi, M. & Abbaspour, A. (2017). Teacher Training Curriculum: Providing a Model in Accordance with the document of the fundamental transformation of the education system. *Research in Education*, 1(1), 47-74. (Persian)
- Mehrnejad, A. & Sharifi, H. (1995). The study of the effectiveness of teaching in problem solving and evaluation based on research indicators in the development of researcher's spirit. *Educational Innovations*, 14, 9-37. (Persian)
- Mizimbayeva, A. Mankesh, A. & Survutaite, D. (2015). Master students' research culture development in pedagogical education. *Pedagogy*, 118(2), 74-87.
- Mokhtari, M. Zarei, E. & Mofidy, F. (2014). Measurement of the rate of utilization of communication skills, thinking and research among the students of the fifth grade in Tehran. *New Ideas of Education*, 10(3), 80-102. (Persian)
- Nabeiei, P. Mousaninezhad, H. & Amini, M. (2015). Barriers that prevent implementation of research in medical education. *Advances in Medical Education*, 1(1), 10-21.
- Naooreen, B. & Aslam Adeeb, M. (2014). Investigating Academic Research Culture in Public Sector Universities of Pakistan. *Social and Behavioral Sciences*, 116, 3010-3015.

- Newman, W. Abell, S.K. Hubbard, P.D. McDonald, J. Otaala, J. & Martini, M. (2004). Dilemmas of teaching inquiry in elementary science methods. *Science Teacher Education, 15*(4), 257-279.
- Nobahar, N. Nobahar, M. & Hamidi, M. (2014). Investigation of research barriers and challenges in university from the perspective of faculty members of Kermanshah city. *Social Sciences, 4*(4), 15-21.
- Pahang, N. Mahdyune, R. & Yarigholi, B. (2017). Studying the quality of schools and identifying the factors affecting it: Mixed research. *School Management, 1*, 173-193. (Persian)
- Pickton, M. (2015). Facilitating a research culture in an academic library: top down and bottom up approaches. *New Library World, 117*, 105-127.
- Purvis, C. (2009). *Factors that influence the development of critical thinking skills in associate degree nursing students*. Dissertation of doctor of education: Athens, Georgia.
- Puspitasari, P. Dika, J.W. & Permanasari, A.A. (2017). *The Research-Based Learning Development Models a Foundation in Generating Research Ideas*. AIP conference proceedings, 1887.
- Sabirova, E.G. & Zakirova, V.G. (2015). Formation of pupils' research skills in information and educational environment of elementary school. *Social and Behavioral Sciences, 191*, 1139-1142.
- Salmanzadeh, D. Kardan, J. & Yasinzadeh, M. (2014). *Studying the factors of researching motivation of high school students of Azarshahr and mamghan from the view point of teachers and students*. First national conference of educational sciences and psychology, Marvdasht. (Persian)
- Tabatabaei, Z. & Mousavi, M. (2011). Studying the effect of philosophy for children program on questioning and critical thinking of students in third to fifth grades. *Thinking and Child, 2*(1), 73-90. (Persian)
- Tirger, H. & Tehrani, H. (2000). Major Barriers to Research-Based Development in Islamic Azad University of Kerman. *Knowledge and Research in Educational Sciences, 17 & 18*, 99-118. (Persian)
- Trautmann, N. MaKinster, J. & Avery, L. (2004). What makes inquiry so hard? National association for research in science teaching, Vancouver, Canada.
- Vahdati, M. Mazloumi, S. Salimi, T. & Eghbal, A. (2014). The study of barriers of educational researches in Shahid Sadoughi medical science university of Yazd. *The Center of Studies and Development of Yazd Medical Sciences, 2*(15), 33-40. (Persian)
- Wu, H.K. & Hsieh, C.E. (2006). Developing sixth graders' inquiry skills to construct scientific explanations in inquiry-based learning environments. *International Journal of Science Education, 28*(11), 1289-1313.
- Zion, M. Michalsky, T. & Mevarech, Z. (2005). The effects of metacognitive instruction embedded within an asynchronous learning network on science inquiry skills. *Science Education, 27*(8), 957-983.

Effective factors on developing research culture in elementary education: study with the phenomenology approach

E. Daryapour¹, F. Dortaj², A. Abbaspour³, E. Saadipour⁴, A. Delavar⁵

Abstract

This study was done with the aim of identifying factors affecting the development of research culture in elementary education in academic year of 2017. In this research, qualitative method with phenomenological approach was used. The participants in the study were selected among the faculty members and experts in the field of education. The purposeful sampling method was used for which deep and semi-structured interviews were conducted with 20 participants. The data were saturated in the twelfth interview, but to confirm the results, the data were gathered until the 20th interview and the data were analyzed using a Colaizzi method. Then, the results of this study were presented to the participating faculty members in this study and the results of the study were confirmed. The findings were extracted in 980 initial codes, 26 sub-themes and 8 main themes, including students researching skills, family factors, educational factors, school climate, research encouragement culture, financial resources, organizational factors and social – cultural factors.

Keywords: Research Culture in Elementary Education, Research Competence, Educational Factors

1 . PhD student of Educational Psychology, Allameh Tabataba'i University

2 . **Corresponding author:** Professor of Educational Psychology, Allameh Tabataba'i University (f_dortaj@yahoo.com)

3 . Associate Professor of Higher Education Management, Allameh Tabataba'i University

4 . Associate Professor, Department of Educational Psychology, Allameh Tabataba'i University

5 . Professor, Department of Measurement and Measurement, Allameh Tabataba'i University